

Veiledet skriving

Om å eie sin egen tekst

■ TEKST OG FOTO: TORE BRØYN

Ved Charlottenlund barneskole begynner elevene å skrive egne tekster fra første dag. Elevene har et eiendomsforhold til sine egne tekster og bestemmer selv hvor mye hjelp de ønsker å motta. Erfaringene etter ett år er at arbeidet med tekstproduksjon kan intensiveres – man hadde undervurdert hva seksåringene kunne klare.

En kald februardag; solen står inn av vinduene ved Charlottenlund barneskole i Trondheim der elevene på 1. trinn sitter konsentrert og arbeider. Dagens tema er «is og vann», og elevene skal tegne og skrive tekster over temaet. Jenta framfor meg har allerede gjort unna skrivingen og arbeider nå med noen detaljer i tegningen: dramatiske skyer som driver over et landskap.

– Så fin tegning – og her snør det, sier jeg.

– Kanskje det ikke er snø – det kan være regn, eller kanskje hagl, svarer hun med en tilfreds mine og fortsetter arbeidet. Budskapet var ganske klart:

Dette var hennes tegning og hennes tekst. Om det skal snø, regne eller hagle, er det hun som bestemmer.

Bokstavene læres mens du skriver

– Det er elevenes eierforhold til teksten som motiverer dem til å skrive, sier Grethe Klæboe, som i samarbeid med Skrivesenteret leder prosjektet «Charlottenlund barneskoles veiledet skriving med de yngste» 2010–2012. Metoden er hentet fra den amerikanske forskeren Sharan A. Gibsons artikler og inspirert av en studietur til New Zealand der lærere fra Charlottenlund fikk oppleve femåringer som satt sammen med læreren sin og skrev dikt.

Grunnleggende i denne metoden er at elevene har felles opplevelser som de i sin tur sammen kan reflektere over. Deretter diskuteres mulige strategier for skrivingen før elevene arbeider individuelt med støtte etter behov.

Tegningen er en viktig del av skrivearbeidet. For barn er det enklere å uttrykke seg gjennom å tegne enn gjennom språk. Deretter kan de gripe fatt i det som ligger i tegningen for å finne ut hva de vil skrive.

– Det første vi lærer barna, er at det er ufarlig å skrive. Det gjør vi ved å introdusere hemmelig skrift, det vil si en skrift som bare barn forstår. Denne skriften er barna opptatt av i noen uker, og så begynner de å bruke bokstavene de har lært eller spør hvordan bokstavene til de ulike lydene skrives. Dette er et viktig punkt, fordi barnet gjennom dette blir en aktør i sin egen skriveutvikling. Læreren er der først og fremst som støtte, sier Klæboe.

Et sentralt punkt i den veilede skrivingen er at læreren ikke viser barnet hva eller hvordan de skal skrive. De spør elevene hva de selv ønsker å skrive. Så skriver eleven dette, eller læreren hjelper til ved å skrive ned et ord eller en halv setning på en papirlapp.

Lærer og prosjektleder Grethe Klæboe (venstre) sammen med lærerne Bente Berge og Trina Marita Engen.

Førstetrinnselevne Benjamin Kvello-Hansen og Veide Hageskal Jæger begynte skriveopplæringen den samme dagen som de fikk undervisning i bokstavene. Nå produserer de tekster innenfor mange sjangere. Læreren er aldri langt unna og gir støtte etter den enkeltes behov.

Læreren leder den enkelte videre ved å stille spørsmål uten å komme med konkrete forslag til innhold. Etter hvert kan eleven også støtte seg til «skrivehjelpen» for å finne de riktige bokstavene. Dette er et ark med alle bokstavene på og med små bilder som gir et hint om lydene som bokstavene representerer.

Et viktig poeng er at tekstene elevene produserer, skal brukes til noe. Barna leser hverandres tekster, og læreren leser også alt det elevene skriver – hver dag. Elevene skriver også innenfor ulike sjangre, som brev, dikt, fagtekster og rapporter. Rundt omkring henger det tekster i alle former, og den kanskje gjeveste av alle er Hundredagersboka, som markerer at det er 100 dager siden elevene begynte på skolen. Dette er en samling med et fotoportrett av eleven i helfigur sammen med en tekst og en tegning. Hver elev får ett oppslag hver. Og lærerne er ikke redde for å stille krav til elevene: «Fargelegg litt mer her, husk at det skal inn i boka!».

– Men det er viktig at vi bruker ordet

«lek», for eksempel: «nå skal vi leke». Hvis de forventer å lære, så sitter de og venter. For eksempel hadde vi prosjektet «lek avis». Elevene satte seg ned og lagde en avis med de mest fantastiske nyheter om oversvømmelse, branner og annet dramatisk innhold. Dette holdt de på med i to timer. Etterpå spurte de om når de skulle begynne å skrive. De hadde ikke merket at de skrev mens de holdt på med avisen, fordi de oppfattet det som en lek, sier Klæboe.

La dette aldri ta slutt!

Lærerne Trina Marita Engen og Bente Berge har ansvaret for årets elever på første trinn. De er overrasket over hvor lett det er å få elevene til å skrive.

– Vi har lært mye i løpet av det første året, og i år har vi økt trykket for å få bedre resultater. Det vil i praksis si at vi nå har skrive dager hver 14. dag, mens vi tidligere hadde det hver fjerde uke. Vi har også lært at det er lett å undervurdere seksåringer. Vi brukte tidligere for lang tid på å gjennomgå

stoffet, hadde lyttekrok i to timer, osv. Men barna kommer til skolen med forventninger om å lese og skrive – nå kan vi innfri forventningene og la dem lære noe med en gang, sier Engen.

Men hva skal man så gjøre videre med elever som er så godt i gang med skrivingen allerede midt i det første året?

– Vi må utvide prosjektet fra år til år, slik at vi kan ta med dette inn på 3. trinn og deretter på 4. og 5. trinn. Når vi først har fått dem til å skrive og glede seg over dette, gjelder det å gi dem gode verktøy for å kunne utvikle skrivingen videre: lære om sjangere, hvordan teksten er bygget opp, bli bevisst om språk og uttrykk. Først er det opplevelsen, deretter å gi dem flere skriveverktøy slik at de fortsatt får stimulert lysten til å meddele seg, sier Klæboe.

Og lærerne er enige om en ting: Det viktige er at dette ikke ender som et prosjekt.

– Vi håper at det aldri tar slutt, sier lærer Bente Berge.